

حکومت اشکانیان

(مهستان) مجلس و شورای ملی در ایران باستان

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی
انتشار: ۳۱ مرداد ۱۳۹۲ - ۴۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

مهستان شورا و مشورت برای اداره حکومت در تاریخ ایران، سابقه ای طولانی دارد. روایت های تاریخی، افسانه ها و آثار به جا مانده از دوران باستان حاکی از وجود مشاوران با هوش و با درایت نزد پادشاهان است. اما شاید مفهومی که ما به نام مجلس می شناسیم به صورت رسمی در دوران اشکانی وارد حکومت های ایرانی شد که مشهور ترین این مجلس ها، مجلس مهستان بوده است. گرچه در دوران هخامنشی پادشاهان با مشاوران خود مشورت می کردند و این مشاوران نقش مهمی در اداره حکومت داشتند اما حرف آخر را پادشاه می زد اما به نظر می آید در دور

مهستان

شورا و مشورت برای اداره حکومت در تاریخ ایران، سابقه ای طولانی دارد. روایت های تاریخی، افسانه ها و آثار به جا مانده از دوران باستان حاکی از وجود مشاوران با هوش و با درایت نزد پادشاهان است.

اما شاید مفهومی که ما به نام مجلس می شناسیم به صورت رسمی در دوران اشکانی وارد حکومت های ایرانی شد که مشهور ترین این مجلس ها، مجلس مهستان بوده است.

گرچه در دوران هخامنشی پادشاهان با مشاوران خود مشورت می کردند و این مشاوران نقش مهمی در اداره حکومت داشتند اما حرف آخر را پادشاه می زد اما به نظر می آید در دوران اشکانی نقش مجلس ها بسیار پر رنگ تر شد و در بسیاری از موارد حرف آخر را مجلس می زد.

می توان گفت مفهوم مجلس در دوران اشکانی حاصل تجربیات دیگر تمدن ها بود که در رأس آنها ایران هخامنشی و یونان قرار داشت.

برخی از پژوهشگران معتقدند در دوران اشکانی، دو مجلس مهم وجود داشته است. اول مجلس خویشاوندان و دیگری مجلس روحانیان بوده است. گردهم آیی این دو مجلس را مجلس مهستان می نامند.

حسن پیرنیا در تاریخ ایران باستان می نویسد:

مهستان مجلسی بود که پادشاهان اشکانی برای اداره ی امور مملکت با اعضای آن مشورت می کردند. این مجلس از مجموعه ی اعضای دو مجلس دیگر تشکیل می گردید، نخست مجلس خانوادگی از اعضای ذکور خانواده ی سلطنت ، دوم مجلسی متشکل از مردان پیر و مجرب و روحانیون بلند مرتبه ی قوم پارت. و گاهی این دو مجلس با هم منعقد می گردید که آن را مغستان یا مجلس بزرگان می نامیدند و این لفظ باید مصحف مهستان باشد تا موافق معنای مجلس مزبور که مجلس بزرگان بود باشد و قاعدتاً اشاره به مغها نمی تواند باشد چه این مجلس تنها از مغها تشکیل نمی شود.

پروفسور آرتور کریستنسن درباره این مجلس ها می نویسد:

پس از مرگ پادشاه، بزرگان، پادشاه را به دلخواه خود معین می کردند... یوستینوس این مجلس شورا را سنا خوانده است و ما می دانیم که سرداران و حکام از میان اعضای این مجالس انتخاب می شدند (استرابو کتاب ۱۱، فصل ۹ - یوستینوس کتاب ۴۱، بند ۲، فقره ۲)

بنابراین حکومت و سرداری شغل موروث نبوده است؛ اعضای سنا خود را خویشاوندان شاهنشاه می خواندند و همه از خاندان سلطنت یا از افراد شش دودمان ممتاز دیگر بودند...

همچنین قرآینی در دست است که انجمن دیگری هم در کار بوده که آنرا مجمع دانایان و مغان می توان نامید. سلاطین اشکانی رأی آنان را در امور محل اعتنا قرار می دادند ... استرابو گوید: «انتخاب شاهنشاه همیشه در این دو انجمن صورت می گرفت» به عقیده من مفهوم آن این است که اول شورای خویشاوندان یا سنا پادشاه را معین می کرده و بعد این انتخاب در انجمن دانایان یا مغان تأیید می گردیده است.

لکن چنین می نماید که نفوذ [انجمن مغان] چندان قوتی نداشته و هرگز شنیده نشده است که مجمع دانایان و مغان در سرنوشت سلطنت اشکانی تأثیری کرده باشند. قدرت آن فقط مشورتی بوده است برخلاف مجلس سنا که در کشور قوه حقیقی محسوب می شده است.

به نظر می رسد بزرگان در دوره باستان از ابتدا با سیاست و اصول کشور داری آشنا می شدند و طبیعتاً تصمیم بهتری برای اداره کشور می گرفتند و شاید به خاطر همین موارد بود که توجه به بزرگان در دوره باستان بسیار اهمیت داشته است. از طرفی دموکراسی یونان باستان - که با مفهومی که امروز به نام دموکراسی می شناسیم متفاوت است - اکثراً به زیان مصالح عمومی می انجامید و از همین رو برخی از فیلسوفان بزرگ یونان با آن مخالفت می ورزیدند و راه هایی برای بهبود آن اوضاع را پیشنهاد کردند. سقراط و شاگردانش افلاطون و گزنفون از شناخته شده ترین افرادی هستند که با شرایط موجود در آن جامعه مخالف بودند. با اصلاحاتی که در دموکراسی و همچنین نظام استبدادی رخ داد حکومت های نیرومند نوینی بوجود آمدند که نقش مهمی در تمدن بشری ایفا کردند.

انواع شیوه های حکومت داری که امروز در میان مردمان جهان رایج است حاصل درس گیری از بسیاری از تمدن های بشری می باشد. این تجربیات بشر، باعث بهبود اوضاع کشور داری در جهان امروز شده است.

بن مایه ها:

حسن پیرنیا. ایران باستان. انتشارات دنیای کتاب

آرتور کریستنسن. ایران در زمان ساسانیان. مرکز پخش یاس

ابوالحسن تهامی. زندگی کوروش. انتشارات نگاه

برگرفته شده از پردیس اهورا

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «(مهستان) مجلس و شورای ملی در ایران باستان»، پارسیان دژ، ۱۳۹۲.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<http://parsiandej.ir/articles/1320/pdf/واژه-مهستان.pdf>

آخرین ویرایش مقاله: ۱۵ آبان ۱۳۹۹